

ІСТОРІЯ З ЖІНОЧИМ ОБЛИЧЧЯМ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНІВ В. ДРОЗДА ІЗ ЦИКЛУ “ЛІСТЯ ЗЕМЛІ”)

Січкар О. М., к. фіол. н., доцент

Запорізький національний університет

Стаття присвячена висвітленню специфіки образотворення в романах В. Дрозда із циклу “Листя землі”, де автор важливі історичні події в Україні к. XIX – поч. ХХ ст. подає під кутом зору сприйняття їх жінкою, роблячи її активним учасником революційних, воєнних подій цього періоду.

Ключові слова: образ, жіночий образ, образотворення.

Сичкар О. Н. ИСТОРИЯ С ЖЕНСКИМ ЛИЦОМ (НА МАТЕРИАЛЕ РОМАНОВ В. ДРОЗДА ИЗ ЦИКЛА “ЛІСТЯ ЗЕМЛІ”) / Запорожский национальный университет, Украина.

Статья направлена на освещение специфики создания образов в романах В. Дрозда из цикла “Листья земли”, где автор важные исторические события в Украине к. XIX – нач. XX в. показывает с точки зрения восприятия их женщиной, делая ее активным участником революционных, военных событий этого периода.

Ключевые слова: образ, женский образ, создание образа.

Sichkar O. N. STORY FEMALE FASE (BASED ON NOVELS OF V. DROZD CYCLE “LEAVES THE EARTH”) / Zaporizhzhya National University, Ukraine.

Article is devoted to the specifics of image in the novels of V. Drozd from the series “Leaves of the ground”, where the author of important historical events in Ukraine in the XIX–XX c. takes the perspective perception of a woman, making her an active member of the revolutionary, military events of the period.

Key words: image, female image, creation of image.

Роман “Листя землі” В. Дрозда свого часу було названо “Книгою буття українського народу протягом століття”. Видавши першу частину роману, письменник не зупинився на досягнутому, продовживши роботу над Книгою буття до кінця своїх днів, результатом чого став цілий цикл романів “Листя землі”. Перша частина вийшла у світ 1992 р., друга – 2003, третя – не мала окремого видання, але з’явилася на сторінках журналу “Березіль” 2003 р. під назвою “Книга отця Йосипа”.

“Листя землі” – головна і найбільш вдала робота письменника В. Дрозда, над якою він працював упродовж багатьох років свого свідомого письменницького життя. Згодом М. Жулинський під враженням від прочитання “Листя землі” дасть романові красномовне визначення ”Жорстока мудрість життя живого, або Євангеліє від Володимира”. “Листя землі” – це українські “Сто років самотності”. Обидва романи споріднюють принцип викладення історії – “сплав дійсності, ілюзії, споминів, незбутих бажань, це розповідь про циклічне повторення невинності, раю і смерті, одне слово, це трансформація дійсності в легенду” [5, с. 55].

Жанрова своєрідність циклу романів зумовила наявність широкої палітри образів-персонажів, серед яких жіночі образи займають мало не провідну позицію. У літературному творі (як і в історії) жінка може виступати як суб'єкт і об'єкт, як пасивна жертва несправедливого ладу або натхненниця (муза) і як творець, як активна дійова особа. У літературних жіночих характерах знайшла своє відображення, крім того, ментальність українського народу.

В. Дрозд, свідомо чи ні, але надавав перевагу жіночим образам по відношенню до чоловічих. Він тонко відчуває логіку жіночої поведінки, яка для більшості пересічних чоловіків є загадковою. Але при цьому навіть у зображенії самостійних, емансилюваних героїнь він відшукує в кожній архетип матері, жінки-берегині. При цьому образи чоловіків дуже часто постають антагоністичними по відношенню до жіночих образів.

В українському літературознавстві останніх десятиліть дослідники неодноразово зверталися до аналізу прози В. Дрозда, яка не вписувалася в рамки нормативної поетики соцреалізму. Зокрема, С. Андрусів, аналізуючи особливості проблематики у творчому доробку митця, підкреслює, що основним предметом художнього дослідження прози В. Дрозда є, власне, людська душа, внутрішній стан сучасної людини, трагедія деформації, роздвоєння душі радянського українця, що найчастіше, як сам автор, інтелігент у першому поколінні. Проблему трансформації традиційних образів та сюжетів у художній практиці В. Дрозда вивчали В. Антофійчук та А. Нямцу. Формально-стильові новації окремих творів малої прози письменника розглядала Г. Гримич, виділяючи серед палітри його художніх засобів склонність до алгорії, що приховує соціальні акценти й творить особливий художній світ. Проблемно-тематичні та жанрово-стильові особливості творів митця детально проаналізував М. Жулинський, виокремлюючи такі художні прийоми та засоби образотворення, як гротеск, сатиру, іронію, травестію, бурлеск, пародію, матеріалізацію метафор та ін., крізь призму яких прозайк у новому ракурсі художньо досліджував

характер людини. Багато літературознавців, розглядаючи своєрідність індивідуальної манери письменника, зосереджували увагу насамперед на аналізі художніх особливостей окремих творів В. Дрозда. Наприклад, Г. Сивокінь, досліджуючи повість “Ірій”, підкresлював, що автор для зображення своїх персонажів використовував такі художні прийоми, як фантастику, химерію, гіперболізм і небилицю. П. Майдаченко, аналізуючи поетологічні прийоми й принципи пародіювання та іронії у творах “Ірій”, “Вовкулака” (“Самотній вовк”), “Балада про Сластьона”, вказував на домінування гротескових засобів у змалюванні образів-характерів.

Дослідження окремих аспектів художньої майстерності письменника здійснено в кандидатських дисертаціях Н. Манюх [8], О. Січкар [9], Л. Яшиної [10]. Окрему увагу присвячено роману-епопеї “Листя землі” в дисертаціях Н. Даško [1], О. Карпенко [7]. Неважаючи на це, твори прозайка, які були предметом літературознавчого аналізу, не розглядалися детально крізь призму поетики характеро- та образотворення; ці питання вивчалися частково в єдності й тісному взаємозв'язку з іншими. Щодо романів із циклу “Листя землі”, то більшість наукових досліджень “замикаються” на дослідженнях міфopoетики першої частини циклу. Специфіка образотворення при цьому згадується лише принагідно.

Найменш дослідженими є друга і третя частини циклу романів, що, на нашу думку, є суттєвою прогалиною в літературознавчій дискусії про творчість В. Дрозда, оскільки заважає формуванню повноцінного уявлення про поетику циклу “Листя землі”. Вважаємо за потрібне зосередитися на особливостях образотворення в усіх трьох частинах, зупинившись на характеристиці жіночих образів письменником.

Зважаючи на специфіку поєднання загального та індивідуального у творенні жіночих образів у романах циклу, було виділено три групи: образи емансиюваних жінок (родини Журавських і Будищевських) із прогресивними поглядами, що поклали своє життя на олтар революції; образи жінок, що належали до однієї родини (Терпилів-Семирозумів), овіяної легендами і народними забобонами; узагальнений образ жіночтва Краю (реально-ірреального географічного ареалу, що є трансформованим авторською уявою рідним письменникові Поліссям) – активного свідка складних історичних подій.

Історія жінок родини Журавських, що віддавна панували в Пакулі, – історія боротьби із існуючою системою в ім’я перемоги суспільного прогресу. Дві доньки пана Михайла, Марія та Дарина, різними шляхами перейнялися революційними гаслами нової доби, що на поч. ХХ ст. просотувалися і в українське суспільство. Поступ матері продовжили Даринині доньки Марія та Богдана. Оскільки кожна з них віддавалася справі до кінця, лише так почуваючись щасливою, доля кожної з них по-своєму трагічна.

Письменник відкриває свої моральні формули, які визначають вчинки людини. Красномовно про це свідчить “Книга про любов і ненависть” – одна із композиційних частин первого роману “Листя землі”. Одна з панянок роду Журавських – Марія – жертвує своїм домашнім спокоєм заради коханого Івана Коляди. Вчинок її здається безглупдим – піти у тюрму, на заслання заради людини, з якою навіть не освідчились одне одному. Будь-які страждання Марія була здатна пережити, доки вірила і любила. Але поступово, осмислюючи свої вчинки, зосереджуючись на політичній боротьбі, хоча й у межах стін і гротів, дівчина всію душою переймається станом народу під тиском самодержавного ладу. Свою позицію вона відверто відкриває охоронцям, жандармам, отримуючи нові й нові покарання, аж поки нарешті все її ество не заполонила ненависть до катівної системи: “Ненависть спалила мене. І я вже не людина, я попіл. Чи так уже потрібно, щоб ненависть спалила, як спалила мене, ще половину світу? І чи житиме та, друга, половина щасливо й правдиво на попелищі?” [4, с. 71]. Ця глобальна ненависть не може межувати з любов’ю до окремої людини: “Іван? А хто такий Іван? А, це той, кого я любила, поки жива була. А жива була, допоки любила, допоки ненависть не вбила любов у мені” [4, с. 71]. Ненависть з’їдає людину зсередини, вбиваючи її. Тому акт самоспалення, здійснений Марією, не сприймається як трагічна загибель, бо вона була вже мертвa на той час, втративши душу.

Свого часу В. Дрозд написав цикл творів про родину Богомольців, зокрема, повість “Дорога до матері” про відчайдушну Софію Богомолець, яка пожертвувала сином і чоловіком заради служіння революційним ідеям. Коли перечитуєш “Книгу про любов і ненависть” про високу, чисту, благородну самопожертву в ім’я великої ілюзії юної Марії Журавської, згадується величне подвигництво Софії Богомолець, її відчайдушна боротьба з російським царизмом, її трагічна смерть у Сибіру. І визріває думка, що В. Дрозд “писав” із Софії Богомолець образ Марії Журавської, зробивши принципово нові акценти. Ні, він не приховує свого подиву, а то й захоплення мужністю фанатичних революціонерів, але упевнююється, що із ненависті не народиться новий світ, що шлях, засяяній кістями і політий кров’ю, не приведе до нової землі і нового неба і завтрашній день має бути висвітлений лише променями любові.

Дарина Журавська – “мати дітей людяцьких” – по суті, є яскравим прикладом архетипу Великої Матері, жінки-матері, що асоціюється із багатостражданальною Вітчизною. Таким цей образ постає не одразу, формуючись поступово: від молодої революціонерки-активістки до багатостражданальної матері, яка втративши усіх рідних дітей у вири революції, присвятила решту свого життя вихованню безбатьченків, яких породила та ж таки революція.

Образ Дарини формується в романі поступово. Спочатку – у її зв'язку з іншими персонажами і лише в передостанньому розділі “Думі про Дарину, Матір дітей людяцьких” її образ набуває завершеності. Варто зазначити, що з-поміж інших саме образ Дарини є найбільш сформованим, довершеним. Автор змальовує її характер шляхом залучення різних поглядів – кожен новий розповідач додає якийсь новий нюанс в її сприйнятті, до того ж неодноразово самій Дарині надається слово, її думки, переживання доповнюють картину типізації цього персонажа.

Уперше відчувши загрозу життю своїх дітей, почувши страшні віщування від Уляни, Дарина замислюється, “чи готова вона пожертвувати життям власних дітей в ім'я ідеалу свободи, яким жила усі свідомі роки?”, хоча не так давно за подібні вагання вона б засудила сама себе, коли “співчутливо опускалася із своїх ідейних вершин до тривог і горювань... батька” [4, с. 406]. Смерть, незважаючи на вагання, не давши їй визначитися з вибором, почала одне за одним забирати її дітей. Дарина мужньо переносила кожну втрату, іби спокуту за всі свої гріхи і гріхи тих, хто разом із нею запустив криваву машину соціальних змін.

Поступово втрачаючи рідних дітей, Дарина відкривала в собі нові почуття – почуття тривоги за чужих дітей: “Був час, коли я думала й тривожилася тільки про своїх дітей. Але тепер я все частіше думаю, що всі діти – мої діти” [4, с. 457]. Тому не дивно, що з останньої своєї подорожі в пошуках Богданки повернулася вона не сама: “Стояла яна посеред вулиці, страшка така, наче на хресті горя свого розіп'ята... А на руках у Дарини – двоє деток малих, до плечей її голівками пригорнулися, а навколо Дарини – дєства, гуртком тісним, од менших до старшеньких...” [4, с. 461]. Хоч зустрів Мрин Дарину черговими страшними звістками (чоловік помер, а будинок реквізуvaluа влада), “не ремствуvalа Дарина ні до кого, бо душа її детьми зайнята була, як ту дєству од холоду й голоду порятувать” [4, с. 467]. До останнього подиху турбувалася вона про дітей “людяцьких”, надаючи прихисток новим сиріткам.

Марія і Богдана, доньки Дарини від різних чоловіків, народжені з великою різницею у віці, мали багато спільногого. Адже обидві, відкінувши сподівання рідних на їхнє щасливе жіноче життя, кинулися в обійми революції ще зовсім у юному віці. Так само, як і їхня тітка Марія свого часу, кожна з них була глухою до материних слів і вмовлянь. Навіть самій Дарині іноді здавалося, що то сестрині діти, а не її: “Розуміючи гострі проблеми свого часу, вона, Дарина, навіть замолоду мислила і діяла помірковано, розсудливо. Безоглядність у слові, житті та почуттях сестри Марії завжди були чужі її. Це не її діти, це – Маріїні діти” [4, с. 426]. Максималізм Богданки – риса, яку відмічали не лише її рідні, але й однодумці: “Богданка ж – та уміла, ой уміла, і любить, і ненавидіти. Золотої середини і рятівних гальм вона не визнавала” [4, с. 415]. Марія – теж непримиренна революціонерка, яка не пристає на вмовляння згорьованої смертю синів матері залишивши в Мрині: “Мамо, хіба ти нас так ростила й виховувала, щоб ми, діти твої, по тихих кутках сиділи, коли бура революційна землею нашою котить?” [4, с. 449].

Богданину долю наперед побачила Уляна, яка прийшла до Дарини, щоб повідомити її страшне передбачення. За спиною зовсім юної дівчинки уже стояла смерть: “влетіла до кімнати пташечка її найменша, Богданка її. Щебече та сміється... а моє сердечко – од болю й горя завмирає, бачу ж бо її, юную, на дні глибокому, у водяника та риб у гостинах...” [4, с. 403]. Справді, смерть знайде Богдану далеко в Одесі на дні морському, куди кинеться вона, одного дня усвідомивши примарність власного життєвого шляху.

Маріїну ж смерть уві сні побачила сама Дарина: “Минулого літа, десь під ранок насnilася її Марія. Ніби іде дочка наша довжелезним тюремним коридором, обертається і каже: “Прошайте, мамо, і простіть, що нове горе вам причиняю...” I пішла вона далі, по сходах, униз... Тоді – постріл, і від того пострілу Дарина моя прокинулася...” [4, с. 451]. Як виявiloся сон був дійсно віщим, про що дізнався Дмитро Листопад, чоловік Дарини, з листа, якого передав йому співкамерник Маріїн.

Жінки родини Будишевських з'являються виключно в третій частині циклу – “Книзі отця Йосипа”. Їхня характеристика перегукується із розкриттям образів жінок родини Журавських, на що вказує і їхній родинний зв'язок. У родині священика Йосипа Будишевського три жінки – дружина і чотири доньки – Ліда, Олена, Женя і Наталка. Проте найбільша увага приділена образу Олени, який багато в чому співзвучний із образом Марії Журавської – особливо у своїй затягості і категоричності в ідейних питаннях.

Прогресивні ідеї поч. ХХ ст. надали жінці можливості для самореалізації. Донька священика, Олена мусила вийти заміж за священнослужителя, народити купу дітей і присвятити своє життя їхньому вихованню, як це було із її матір'ю. Проте дівчина наперекір батьковій волі вступає на медичне відділення Вищих жіночих курсів у Києві, здобуваючи лікарський фах.

Олена не є революціонеркою в прямому сенсі цього слова. Активна ідеологічна, агітаційна діяльність, до якої долучилися молодші сестри Женя і Наталка, не для неї. Натомість вона так би мовити “вправляє” наслідки воєнно-революційних подій, піднімаючи на ноги їхніх жертв. Маючи від народження тридцять п'ять років і за плечима кілька років праці у фронтових госпіталях та земських лікарнях, Олена майже щоденно “поверталася з планети мертвих на планету живих, проте і на живій планеті було їй майже так

само холодно і самотньо, як на мертвій” [2, с. 57]. “Уже давно... смерть для Олени Будищевської стала такою ж реальністю, як і саме життя...” [2, с. 56]. Тож не дивно, що навіть смерть власного батька лікарка сприймає досить спокійно, контролюючи процес його відходження в інший світ. Роки на фронті не пройшли для Олени безслідно. Зміни її особистості збоку спостерігають чоловіки родини – батько і брат Костянтин, яких вражає цілковите виродження в Олені жінки: “Свого часу його гостро вразив добровільний від’їзд Олени на фронт, у саме пекло війни, що розгорялася. Він вважав, що війна – не для жінок, навіть якщо жінки – лікарі. І, мабуть, мав рацію: три роки у польових шпиталях, у війні сучасної жорстокої війни не минули для сестри безслідно. Власне, це була уже інша людина, аніж та, яку він, здавалося, знова із раннього дитинства, – суворіша, замкненіша, на десяток літ – доросліша” [2, с. 106].

Принципова вона і в питаннях особистого плану. Олена свідомо уникає створення власної родини, відмовляючи вигідній партії – Олександру Стародубцю. І навіть не через відсутність почуттів до нього, а знову ж таки через принципову позицію – небажання бути домогосподаркою в той час, коли перед жінкою відкрилися нові шляхи і перспективи. Цей персонаж багато в чому нагадує Олену Ляуфлер О. Кобилянської. І так само зрештою Будищевська наражається на сумніви щодо правильності своєї життєвої позиції. Ці сумніви виникають під час зустрічі із колишнім залишальником. І хоча Олена могла б скористатися ситуацією, влаштувати особисте щастя, проте, “щось” її зупинило, змушуючи знову відштовхнути від себе чоловіка. Подібно до Марії Журавської, яка, пройшовши складний життєвий шлях, зневірилася в усьому, за що боролося, і навіть у коханні, Олена усвідомлює свою безпорадність перед внутрішнім спустошенням: “Щось таки зламало душу її, і уже вона знала – що зламало: страждання, кров, безмежне горе людське, торжество сили у світі – наперекір розуму, жах, що гуснув над світом... і усе це звалося – світова війна. Були дні, коли їй справді не хотілося жити, і тільки прищеплений у дитинстві віруючими батьками... острах перед гріхом самогубства стримував Олену від останнього, відчайного кроку” [2, с. 61]. Тож якщо Марія покінчила життя самогубством, Олена обрала інший шлях – “стрибок у ополонку села, зараженного страшним тифом” [2, с. 61], розраховуючи на те, що обов’язково інфікується.

Образ Уляни Терпило є своєрідною віссю, яка пронизує майже всі епізоди романів циклу. Кожен персонаж твору так чи інакше пов’язаний з нею, часто саме вона є альфою і омегою важливих подій у житті села (бо має дар передбачення і може підказати, як вирішити ту чи іншу складну ситуацію).

Уляна, як і Нестор, – постать легендарна. Навіть її родовід ведеться від Матері-сонця, хоча батьки й були простими селянами, що заробляли на життя важкою працею. Дівчина, яка походила від сонця, мала й долю незвичну. Її зустріч із Нестором Семирозумом овіянна легендами. Небажання Уляни пов’язувати своє життя із чоловіком набагато старшим за неї привело до низки трагічних випадків у родині, ініціатором яких був Нестор, зрештою домігшись свого – дівчина стала його дружиною.

Подальше сімейне життя Терпилів змальовується дуже лаконічно: Уляна народила одне за одним сина і доньку, але дуже швидко стала вдовицею. Як би Уляна не ставилася до Нестора перед одруженням, але після його смерті не згадувала про нього погано. Навпаки – коли він помер, вона щиро голосила по чоловікові, повернувши собі здатність говорити: “І заплакала Уляна плачем великим, заголосила, затужила, бо голос її до неї вернувся і язик її” [4, с. 44], “І голосила Уляна жалісно над тілом Нестора, аж люди всі дивувалися, бо з примусу за нього ішла” [4, с. 45]. Більше того, усе своє подальше життя Уляна була нерозривно пов’язана з чоловіком, звертаючись до нього у важливих питаннях, отримуючи від нього віщування на майбутнє.

Знала Уляна “щось”, як казали односельці, бо вміла людей лікувати й передбачати різні події: “І помагала вона, як могла: кому – настоями з трав, кому нашптувала та примовляла, а кого й водою з кринички, покійним Нестором викопаної... напувала...” [4, с. 248]. Крім того, свідчить “хор” голосів, зналася Уляна з темною силою, бо літав до неї постійно змій: “І правда се, літав до неї, літав, ми з девками самі бачили. Як летить поміж хат із Чорного лісу, з-за болота Замглай, вигинається, наче коромисло, а з пашеки іскри сінуться. І всі людяки знали, що йон до Уляни Несторки літає, змій той...” [4, с. 138]; “А тади ж усі в Пакулі знали, що Уляні Несторці змій гроші носить. Я ноччу вертався од своєї девки і сам бачив: летить змій, наче куль соломи, що горить, так і сяє весь, і слід за ним стелиться – скристий. Летів йон од Чортового болота, над горою Круковою і в город Уляни опустився” [4, с. 261].

Мало не єдина риса характеру Уляни, на якій робиться акцент від початку твору, – її гордість (“горда була” [4, с. 137], “ви ж Улянину погорду знаете” [4, с. 139]). За погорду до себе покарав її Нестор. По смерті ж чоловіка повернулася ця риса характеру, підкріплена зрілістю і впевненістю у своїх силах після того, як довелося самій ставати на ноги і дітей піднімати. Так, на погрози Мартіна, якому відмовила в любошах, відповідає влевнено: “Гараватъ буду попідгиню, а твою піdstилкою не буду!” [4, с. 99]. І хоч дійсно довелося їй згодом від помсти Мартинової непереливки, жодного разу не скорилася йому.

Напівлегендарність Уляни, по суті звичайної сільської жінки з нелегкою долею, відбивається на її зображенні розповідачами. Кожен сприймає її крізь призму її здібностей. А якщо чарівні сили не

беруться до уваги, то на перший план виступають її жіночі принади, вміння зачарувати чоловіків, до якого б соціального стану та вікової групи вони не належали. Проте відтворити цілісність цього образу, через узагальнення характеристик зовнішнього і внутрішнього плану, на жаль, не можливо. Образ Уляни, на нашу думку, є незавершеним. Її характеристика ніби розпорошена по всьому твору, що ускладнює цілісне сприйняття образу. До того ж, на фоні багатоголося “творців” роману, Уляні майже не надається слово, все, що про неї відомо, – з вуст інших осіб, які не завжди сприймали її об’єктивно. Яка вона була насправді, чим жила, що їй пекло і боліло – залишилося поза кадром. Тож специфіка характеротворення цього образу полягає у відсутності його завершеності, характеристика образу подається через сприйняття іншими діючими особами, що накладає суб’єктивний відбиток.

Оксана, донька Уляни від Нестора, успадкувала від матері вроду і характер: “Оксана вродою серед дівок хутірських як мак розквітлий у житі і все більше на Уляну ставала схожа...” [4, с. 187], “Витерла слізни Оксана, бо горда була, як мати її” [4, с. 190]. І хоч судилося їй бути в парі з коханим, на відміну від Уляни, яка заміж за нелюба йшла, та доля її теж випала несолодка. Шлюб їхній з Устимом Волохачем не визнавали його батьки, жити довелося далеко від рідного Пакуля, тяжко заробляючи на життя. Та була Оксана щаслива – поряд був коханий Устим і син Нестір від нього народжений. Тільки ними вона жила і тільки про них думала. Віданість чоловіку в Оксані була безмежною. Навіть те, що Устим надав перевагу революційній діяльності по відношенню до сім’ї сприймалося нею як належне: “Устим мій про людяцьке щастя дбає, а про сім’ю йому нема коли думати, такий уже в нього норов”. І не було осуду в її голосі, сама любов була” [4, с. 223].

Живучи в Києві, Оксана, проте, не пориває зв’язку із батьківщиною. Про це дізнаємося із її розмови з братом Кузьмою: “серце мое обривається за маткою та селом. Не люблю я города і не жила б туточки ані дня, усе мені тут чуже... І хотіла б я хоч на годиночку заглянути на хутір наш, хатнім духом дихнути” [4, с. 224]. Мабуть, тому після смерті Устима Оксана одразу збирається в рідний Пакуль, інтуїтивно відчуваючи, що її дитина має вирости саме там. Сама вона вже готовалася йти на той світ за чоловіком, не уявляючи свого життя без коханого. Але її шлях до чоловіка не йшов через самогубство. Як би не почувалася погано Оксана, якою б спустрошеною не була після його страти (“не була вона жива і не була мертвa, бо не було вже душі у тілі здерев’янілім”), про материнський обов’язок не забувала: “Поки при пам’яті, не зроблю сього над собою. Бо нема гіршої долі, аніж рости сиротою в цьому страшному світі” [4, с. 235]. Проте привид чоловіка кожної ночі кликав Оксану до себе, забравши її врешті-решт майже на порозі рідного будинку: “І вжалила бджола свинцева (куля – О. С.) Оксану... в саме серце, і упала вона на білій сніг, в обійми Устимові. І було так, як у юні літа, коли вони в траві на леваді обіймалися. Але холодні були тепер обійми Устимові, і вмирала вона” [4, с. 242].

Бурімні події перших десятиліть ХХ ст. наклали свій відбиток на формування особистості пересічної людини. Хтось прилаштувався до нової системи, часто стаючи духовним покручем, виступаючи проти Бога і людей, хтось виступав проти діочих порядків, бунтуючи фізично або йдучи у внутрішнє підпілля. Це стосується як усіх образів-персонажів загалом, так і жіночих зокрема. Зважаючи на це, ми виділили в романах циклу “Листя землі” дві групи жінок Краю, що склали антагоністичні категорії: жінки, що своїм праведним життям, вірою в Бога намагалися порятувати себе і свій Край; жінки, що так чи інакше прилаштувалися до нової дійсності, або стали її пекельним породженням.

“Житіє” Христі сприймається в композиції роману як вставна конструкція – така-собі повість про звичайну походженням, але незвичайну помислами сільську дівчину, яка відчула на собі усі негаразди тогочасної дійсності. У структурі роману це, по-суті, єдина оповідна конструкція, де майже цілком витримано хронологію зображенних подій. Життя Христі подається з раннього дитинства до старечих літ. І хоч не такою мірою, як постать Уляни, але її образ був овіяній певними чутками і забобонами.

Ще малим несвідомим дитям привертала до себе увагу Христя. Уперше про її винятковість сказав дідок-богомаз, який малював з неї образ сина Богоматері на іконі: “душа дитяти твого – з народження у добре скупана. Трудненько людинці сій у жисті прийдеться, ой трудненько, бо злому легше по землі пройти, аніж доброму” [4, с. 314]. Не оминув її увагою і юродивий Іван Толковий, поцілувавши дівчинку і нарікши нареченю своєю. Щоправда люди не могли однозначно потрактувати, що це могло значити для дівчинки: “Се – добрий знак, – казали одні. – Доля нашій Христі усміхнеться”. А інші головами смутно хитали: “Ой, ні, не добрий се знак. Бродити Христі, як і Івану Толковому, попід тинами, собак дражнячи...” [4, с. 317].

Хоч і не жебракувала Христя попід тинами, проте, доля змалку її не жаліла. Рано залишилася вона без матері, батько не надавав дівчині належної уваги, через що вона школу покинула, хоч “вельми учиться хотіла”, і пішла череду пасти, маючи всього вісім років. Але на тому її біді тільки починалися: “Але й недовго, ой недовго жив послі того випадку батько її. Мо, годків зо три тільки і пожив... як пішов батько Христі у вічність і зосталася яна саменька... узав її П’явка до себе – деток малих няньчить” [4, с. 318].

Новий поворот у житті п’ятнадцятирічної Христі відбувся випадково, через нове, тепер уже фізичне, страждання. Зламавши ногу і пролежавши тривалий час у лікарні, сирота отримала прихильність з боку

родини лікарів, які забрали її до себе доглядати за дітьми. За це Христя платила їм безмежною вдячністю і відданістю, не боячись навіть загинути заради їхніх дітей, коли білогвардійці винищували більшовицькі родини.

Зміни влади в Мрині супроводжувалися численними жертвами. Тому госпіталь працював безперервно. Влаштувавшись санітаркою, Христя знайшла там свою долю в образі односельця Євмена Отроха, вирвавши його з лап смерті. І хоча пропозиція щодо одруження з боку Євмена швидше була наслідком вдячності, ніж кохання до дівчини, щаслива Христя пристала на пропозицію. Повернувшись у Пакуль, Христя самотужки піdnімала чоловікове хазяйство, бо він слабував, а з решти його родини залишилися тільки напівліпій батько та його дрібніші діти: "Була я наймичкою у П'явків... було мені важенько, а стала я господинею – ще важчей" [4, с. 324]. Недовго тішилася Христя родинним щастям. Піdnявші хазяйство, розжившись на сякі-такі статки, пережила вона з чоловіком нове горе – нова сільська влада на чолі з Михайлом Громницьким відібрала в них майже усю скотину і збіжжя. Чоловік, не витримавши такого свавілля, пішов у Синявські ліси, де уже зиралися люди, незадоволені новою "совітською" владою. Із того моменту майже не бачила вона чоловіка, якого закрутів вир історії.

Подібно до Уляни, на схилі літ Христю оточили людські здогади про її обраність, щоправда, якщо Уляну асоціювали з темними силами, Христя сприймалася лише як представниця світлих сил: "Ой мала, мала Христя силу чудесну!" [4, с. 350]; "Що була в Христі сила, то була, і сила – незмірна" [4, с. 351].

Більшість образів провінційних жінок Краю знаходимо у другій частині "Листя землі", що в сюжетно-композиційному плані є більш строкатою, майже суціль зітканою із багатоголосся очевидців. Так, подібно до Христі, одну із частин другого роману присвячено Палажці-Боголюбці, яка нібито сама "пише" до Книги днів свою життєву історію.

Уже перші слова "свідчення" Палажки підтверджують її приналежність до групи жінок-страдниць, бо згадує про "жисть свою горькую" [3, с. 106]. Розповідь про життя жінки ведеться із порушенням хронології. Спочатку ми дізнаємося, що 1951 р. забрано її було до мринської в'язниці, де "енкеведисти так знущалися, що мала... уже померти" [3, с. 106]. Але не єдиний раз довелося Палажці відчувати біль фізичного і духовного страждання. Проте кожного разу вищі сили рятували і підтримували її. І в 1937 р., коли чоловіка забрав "чорний ворон", а сама вона тяжко захворіла; і в 1951, коли "з'явився до мене Дух нашого Господа Христа", провістивши, що не чекає на неї швидка смерть, а лише через "тридцять три роки і шість місяців" [3, с. 106]. Бог з'являвся до неї або сам, або через посланця свого – Нестора Семирозума – намісника Божого для пакульців, посвячуючи в різні віщування. Так, дізналася Палажка про те, коли війна буде, коли її буде забрано до в'язниці за щиру любов до Бога і "пропаганду" релігії. Проте, крім неї самої, ніхто цим віщуванням не вірить, навіть близькі. Для себе Палажка пояснює причини зневіри людською черствістю, погордою: "А людина невдячна... усю славу присвоїла самій собі. А сказати справжньому Творцеві слово дяки – забуває людина. О, як боляче моєму серцю, в якім живе дух Божий... Бог усе бачить. Бачить і те, що сини людські загордилися, у невдячність упали, як у яму бездонну..." [3, с. 109].

Подібно до Христа доводилося Палажці страждати за все людство: тюремні карцери, голод, обмороження – усе витримала жінка, яку за доносами звинувачували аж за трьома статтями: "спроба замаху на уряд, зв'язок із закордоном, антирадянська пропаганда" [3, с. 116]. Абсурдність цих звинувачень була очевидною від початку, проте слідчі все одно довели справу до суду. Осмислюючи свій життєвий шлях на схилі літ, Палажка по-філософськи розмірковує, не нарікаючи, не жаліючи про те, що довелося страждати: "Значить, мій шлях такий житейський, не нами йон пишеться, а там, на небі, і доля моя така. А я мушу, поки жива, славити вічного Бога, Отця, Сина і Святого Духа, який створив небо, землю, сонце і місяць, зорі і моря... Усе він, Бог, створив і віддав нам у довічне користування... аби тольки людяки славили Творця і дякували йому денно і нощно. І я хвалитиму Тебе, Господи, день і ніч. А усім, хто мучив мене, прощаю, як Ти, Христе, простив. Бо усі вони були тольки матеріалом для будівництва душі моєї" [3, с. 118].

До лав пакульських жінок, яким являється Нестор Семирозум, пристала і Федора, життєвий шлях якої пройшов під гаслом самопожертви, бо так їй велено було Богом через свого посланця: "Хай-бо од тебе, земної, сама тінь зостанеться, усе інше oddай людям, тади тінню легко до богів небесних підіймешся..." [3, с. 371]. Не зреяла свого життєвого призначення Федора навіть тоді, коли загрожувало трирічне ув'язнення і представники влади пропонували скасувати його, якщо жінка відречеться від Бога і визнає, що не бачила ніякого Семирозума: "Нестора Семирозума я на власні очі над церквою пакульською бачила і навіки сее у душі моїй" [3, с. 377]. Протягом усього життя зберігала Федора віру в Бога і Семирозума: і в тюрмі, і в Середній Азії, і після повернення в рідний Пакуль, де судилося доживати віку і піdnімати дітей самотужки після чоловікової смерті. Але не тримала в душі "озlostі і обиди" ні на кого з тих, хто завдав їй прикроїв.

Усе життя правди і справедливості шукає Таня Чорна. Уписуючи до Книги днів власні життєві свідчення, констатує вона, що "Книга моя – слъзоза моя" [15, с. 177]. Адже від народження довелося їй

тяжко. Ще немовлям через материну необережність дівчинка осліпла. Оскільки батьки не могли дати скаліченій дитині ради, віддано її було до “сліпого дому” у Мрині, де навідувалася дівчинку лише бабця. Коли ж Таня одужала і настав час забирати її додому, батьки були від цього не в захваті, бо мали вже інших дітей, а Таня була їм ніби чужа. Дитячі роки запам'яталися дитині жорстокістю батька і “чорною болестю” мами, яка потерпала від чоловікових побоїв. Дітям же, особливо Тетянці, доводилося жебракувати, щоб мати кусень хліба, бо батько працювати не хотів. Коли ж настав 1933 р., батько вирішив заморити голодом двох доньок (одна з яких – Таня) і залишити лише одну, щоб вижити. Лише завдяки сусідській небайдужості вдалося Тані вижити, на все життя залишивши пам'ять про батьківську жорстокість і байдужість.

На відміну від Христі Й Палажки, до Бога у Тані було неоднозначне ставлення: “про Бога я у людей і в жисті своєї допитувалася і не допиталася досить. Калі є він, Бог, і з його волі усе в світі земному твориться, то за які гріхи, за чиї гріхи так мене йон карає... І я не вірила і не вірю, що є він – Бог, і що є любов, і є правда...” [3, с. 175-176].

Переживши страждання на своєму віку, вона завжди була доброю до людей, які віддячували їй злом (“усю жисть мою було, що я комусь добро робила, а мені – ніхто...” [3, с. 175]). Проте її душа не зачерствіла. Навіть батька, який у дитинстві знущався над нею, вона пробачила і поховала, хоча решта дітей викреслили його зі свого життя. Тож, на нашу думку, хоч на словах і проявляла свою зневіру в Богові, Таня була однією з небагатьох, хто в складні історичні та особисті часи мав Бога в душі, втілюючи його заповіді не на словах, а на ділі. На підтвердження цього чиясь невідома рука дописала до Тетянині Книги в кінці, що “ДОБРО У ДУШІ ЇЇ СТРАЖДАЮЧІЙ І є БОГ, ХОЧ ЯНА УСІ ГОДКИ СВОЇ ШУКАЛА БОГА І ДУМАЛА, ЩО НЕ ЗНАЙШЛА...” [3, с. 186].

Дочка розкуркуленого і засланого на Соловки Матвія Чотируса Катерина разом із матір’ю, сестрою та братом пережила і мринські бараки, і холодні вагони до Сибіру, і нелюдське існування на поселенні у тайзі, і дитячий будинок, і голод тридцять третього, і другий арешт батька у тридцять сьомому, і війну із німецьким фашизмом – і усе вірила в те, що нещастя їхньої сім’ї почалися “з ікони із образом Божим, у печі пакульській спаленої” Михайлем Громницьким і зневіри материної, яка перестала молитися і дітей до цього заохочувати, бо не могла зрозуміти “якщо дався Бог спалити себе, то який йон – Бог?! ” [3, с. 280]. Та вижила Катерина, бо вірила – жодна влада не здатна ліквідувати Бога, ні спалити, ані заборонити, “бо Господь – у душах людських. Доки живі люди, доти і Бог живий” [3, с. 282].

Ще одна Катерина зі складною долею зображена в романі – сестра Коршака. Утративши “нагуляну” дитину від руки її батька, в якого була до нестягами закохана, втративши можливість у подальшому народити і взагалі влаштувати особисте життя, змушена вона була за “порадою” брата Якова піти з рідного Краю в далеку Таврію, щоб розпочати нове життя з чистого аркуша. Проте на цьому її “горесті” не закінчилися. Хоч і вийшла заміж за колишнього вояка Семена, намагалася влаштувати власне господарство, колективізація зруйнувала всі її надії. Рідна ж домівка в особі брата Якова і його дружини Дуськи нерадо вітала її, звівши зі світу Семена і залишивши Катерину без даху над головою.

Але навіть у найтяжчі моменти свого життя не забувала Катерина про Бога: “І молилася подумки Катерина, сходячи, слідом за Семеном, по хитких сходнях на баржу, дякувала Богові що од видимої голодної смерті рятує їх” [3, с. 337]. Тож винагородив її Бог за роки страждань і поневірянь, подарувавши найбільше щастя, на яке вже і не сподівалася, – щастя материнства, привівши її життєвий шлях до сироти Василька: “Як побачила я сес все... як почула, що дитятко мамочкою мене називало, наче душа мені в тіло повернулася, бо до того уже й душі не було” [3, с. 343].

Доля Віри Жили, якій присвячено цілий розділ другої частини “Листя землі” – “Книгу блукаючої в пустелі”, – відкриває фатальну абсурдність життя людини в тоталітарній системі. Почуття, настрої, думки, мрії, вчинки – все опанувала ідея служіння будівництву і захисту соціалізму, яку уособлював “дорогий товариш Сталін”. Комсомолка Віра молилася на його портрет, з яким ніколи не розлучалася, зверталася до нього з проханнями, радилася з ним, плакала від вдячності “любому батькові нашому, сонцю на землі”, закоханими очима вдивлялася в портрет свого єдиного коханця, який був для неї і богом, і нареченим, і батьком. Кожен крок свого життя вона асоціює із образом вождя, навіть “сонечко угорі” в щасливі життєві моменти усміхалося до Віри “як товариш Сталін із портрета” [3, с. 136]. Вона була абсолютно певна, що товариш Сталін рятував і її, і матір (“Поки мати щасливо сміялася над мішком із харчами... я стояла перед портретом товариша Сталіна на покуті і схвильовано дякувала вождю й учителю за турботу про мене...” [3, с. 141]), оберігав її на фронті (“дорогий товариш Сталін оберігає мене... я залишилася в такому пеклі живою і навіть не поранена... Віра дістає з кишені гімнастерки портрет вождя і вдячно цілує” [3, с. 165]), прислухався до молитов та благань. І тому вже в психіатричній лікарні, куди й приведе Віру ця її фанатична любов, вона “напише” книгу свого життя, повністю відданого кумирові, “Книгу життя рядового бійця героїчної епохи, до кінця днів своїх земних відданого Великому Вождю товаришу Сталіну” [3, с. 173].

Віра – абсолютне породження нової доби. На формування її “політично правильної” свідомості багато в чому впливув батько, який, на відміну від матері, “ні в що церковне не вірив”: “Батько мріяв, що я вивчуся, людиною стану, впишуся в нове життя прогресивне, будуватиму світлий соціалізм... Багато що я перейняла від батька і рано навчилася бачити навколошній світ у чітких політичних кольорах і міжнародних масштабах...” [3, с. 121-122]. Потрапивши з малечко до “школи батрашкої для виховання безпритульних дітей” після смерті батька, Віра стала частиною дитячої комуни, яка виховувалася на “правильних” ідейних засадах. І хоч вдома самотньою залишилася Вірина матір, дівчинка не надто переймалася проблемами навколошнього світу. Щасливе майбутнє лише тоді потьмарилося, коли Віра дізналася про душевну хворобу матері, яка вже не могла дати сама собі раду.

Подальше Вірине життя важко назвати райдужним. Довелося їй тяжко працювати, покинути навчання, голодувати, щоб якось підтримати матір, після смерті якої були роки самотнього блукання по життю: закінчення навчання, робота в Гуляйпільському МТС, на інших господарствах (ніде довго не могла затриматися через свою відверту ідейну боротьбу), війна, і, врешті-решт, божевільня. Але навіть тоді, коли бракувало сил, хотілося вкоротити собі життя, Віра знаходила в собі сили повернутися до реальності, адже її моральний дух завжди підтримував товариш Сталін, який ввижався їй, із портретом якого вона не розлучалася все своє свідоме життя.

Хазяйкою на всю губу змальовує письменник Дуську – дружину Якова Дахновця – по вуличному Коршака. Обое посиротілі знаходять вони розраду в спільному хазяйнуванні. Але якщо на початку другої частини роману в “Розказі про криницю Семирозумову” вони постають звичайними господарями, хоча й не без того, щоб підмазатися під “начальство” (“уже у нас багатенно уповноважених побувало, самого начальника міліції я годувала і пойла, прокуророві постелю стелила... і партейний секретар із повітком у нас підбідував...”) [3, с. 73]), то в подальшому їхні дії і вчинки набувають суспільної шкідливості – Коршак стає “сількором”, а простіше кажучи місцевим донощиком, який не пробачає жодному своєму кривднику, а Дуська стає його спільником: “А люди, що люди, плювать на людей! Тепер кожен виживає як може, такі часи настали, не ми їх придумали” [3, с. 356]. За підтримки і з легкої руки Дуськи Яків позбувається і сестри Катерини, і брата Миколая, здавши сестриного чоловіка і рідного брата “властям”.

З-поміж інших жіночих образів вирізняється образ Соньки (І частина). Про її долю розповідається досить лаконічно, крізь призму сприйняття її іншими персонажами. Сонька – потворне породження жорстокої доби. Витягнувши в житті щасливий квіток у вигляді машиніста поляка Юзефа, бідна селянка уявила, що тепер весь світ біля її ніг і всі люди мають її прислуговуватися. Коли ж війна скалічила її чоловіка, білогвардійський офіцер, з яким вона повіялася з дому, покинув її “стидно хвору”, батько не прийняв її у дім, “валялася вона, хвора й голодна, попідтинно”. Єдиним, хто не дав її загинути, була Христя, яка Соньку “у двір свій привела, обмила, нагодувала і одіграла” [4, с. 396]. Проте “велика добрість Христі до Соньки великим злом для людей повернулася” [4, с. 396]. У тридцяті роки голоду, коли люди вмирали щодня, Сонька знайшла спосіб не тільки не вмерти, але й заробити на людському горі. Заманюючи голодних дітей до себе, вона “уночі ж косою горлечка їм перерізала, сама їла, ще й підторгувала на причалі котлетками” [4, с. 397]. Лише випадково було викрито її діяльність. Невідомо, як покарано було людоїдку після того, як забрали її міліціонери, але згадка про неї ще довго відлунювала в пам’яті народній.

Жахи канібалізму, викликаного голодом, пов’язані з іншим образом – Марфою Срулиховою (ІІ частина). Викрито її було завдяки випадку, як і в ситуації з Сонькою. Так, Яків Дахновець чув сигнали, що “вона детьму приблудну, яка до причалу пакульського із лісних сіл та хуторів бреде, голодна, до хати своєї принаджує і тая детьма десь дівасяється, наче крозд землю провалюється” [3, с. 333]. Оскільки питання стосувалося бездомної “детьми”, ніхто сигнали не перевіряв. Коли ж зникла Дахновцева донька, тоді й викрилася уса правда: “Як діставали гробарі Марфу з печі, три голівки, дитячі, обгризені, викотилися...” [3, с. 333].

Отже, проаналізовано своєрідність реалізації художньої концепції образу жінки в циклі В. Дрозда “Листя землі” (“Листя землі” (1992), “Листя землі: Нові книги роману” (2003), “Книга отця Йосипа: Новий роман із циклу “Листя землі” (2003), здійснено типологію жіночих образів. Кожен образ-персонаж змальований автором глибоко індивідуалізовано, незважаючи на те, скільки місяця відведено йому для того, щоб “записати” свої свідчення до Книги днів.

ЛІТЕРАТУРА

- Дашко Н. Проблемно-стильовий поліфонізм роману-епопеї “Листя землі” В. Дрозда : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.01.01 / Н. Дашко. – Дніпропетровськ, 2008. – 20 с.
- Дрозд В. Книга отця Йосипа : новий роман із циклу “Листя землі” / Володимир Дрозд // Березіль. – 2003. – № 11-12. – С. 29-164.
- Дрозд В. Листя землі : нові книги роману / Володимир Дрозд. – К. : Український письменник, 2003. – 514 с.

4. Дрозд В. Листя землі : роман / Володимир Дрозд. – К. : Український письменник, 1992. – 559 с.
5. Жулинський М. Володимир Дрозд / М. Г. Жулинський // Слово і час. – 1999. – № 8. – С. 55-56.
6. Жулинський М. Жорстока мудрість життя... : післямова / М. Г. Жулинський // Дрозд В. Листя землі : нові книги роману. – К. : Український письменник, 2003. – С. 497-513.
7. Карпенко О. Роман-дилогія Володимира Дрозда "Листя землі": проблеми міфопоетики : автореф. дис. ... канд. фіол. наук : спец. 10.01.01 / О. Карпенко. – Харків, 2008. – 20 с.
8. Манюх Н. Поетика характеротворення у прозі В. Дрозда : автореф. дис. ... канд. фіол. наук : спец. 10.01.01 / Н. Манюх. – Івано-Франківськ, 2008. – 20 с.
9. Січкар О. Проза В. Дрозда: психологічні аспекти : автореф. дис. ... канд. фіол. наук : спец. 10.01.01 / О. Січкар. – Херсон, 2008. – 20 с.
10. Яшина Л. Міфопоетика епіки В. Дрозда : автореф. дис. ... канд. фіол. наук : спец. 10.01.01 / Л. Яшина. – Дніпропетровськ, 1999. – 19 с.

УДК 821. 161. 2^ 06 – 09 : 101

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ТА ЕМІГРАЦІЯ В ІСТОРІОСОФСЬКОМУ ПРОСТОРІ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Скурут Г. С., аспірант

Запорізький національний університет

У статті аналізуються типізовані й історично зумовлені репрезентації еміграції та емігрантів у прозі Ю. Андруховича, О. Галич, В. Єшкілева, С. Жадана.

Ключові слова: еміграція, глобалізація, сучасна українська література, жанр, типологія.

Скурут А. С. ГЛОБАЛИЗАЦИЯ И ЭМИГРАЦИЯ В ИСТОРИОСОФСКОМ ПРОСТРАНСТВЕ СОВРЕМЕННОЙ УКРАИНСКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ / Запорожский национальный университет, Украина.

В статье анализируются типизированные и исторически обусловленные представления эмиграции и эмигрантов в прозе Ю. Андруховича, О. Галич, В. Ешкілева, С. Жадана.

Ключевые слова: эмиграция, глобализация, современная украинская литература, жанр, типология.

Skurtul G. S. THE GLOBALIZATION AND THE EMIGRATION IN THE HISTORIOSOPHICAL SPHERE OF THE MODERN UKRAINIAN LITERATURE / Zaporizhzhya National University, Ukraine.

In the article the author determines the typical and historical determined representations of emigration and emigrants in the prose by Y. Andrukovich, O. Galich, V. Yeshkilev, S. Zhadan.

Key words: emigration, globalization, modern Ukrainian literature, genre, typology.

У світлі стандартних уявлень про митця як медіума і про художню творчість як матеріал, навіяній часом, особливому розгляду підлягає проблема художньої рецепції подій глобалізації та еміграції як рушійних механізмів світових економік і культур. Запропоновані в назві статті два слова ("глобалізація" та "еміграція"), тільки підказують, що явища глобалізації соціально-економічних структур і демографічних, еміграційних зрушень, які з них витікають, набувають цілком обґрунтованої значимості. Адже сучасна ситуація в просторі світових економік та фінансів часто непередбачувано впливає на всіх і кожного, з чого виникають процеси масштабного зрушения. Тотальна еміграція, що охопила сучасний світ, – яскравий тому приклад. У масовому мігруючому просторі помітний слід залишає українська еміграція, що неминуче викликає і цілком виправданий художній інтерес. Твори Ю. Андруховича, О. Галич, В. Єшкілева, С. Жадана та ін. тому підтвердженні. Відповідно, український літературний еміграційний дискурс викликає пильну увагу науковців. У статтях О. Вознюк [3], Т. Гундорової [5], С. Жадана [9] дослідження різних еміграційних аспектів органічно розгорнуте в контексті глобалізації. Однак системне вивчення художньої рецепції причин та видів еміграції як логічного наслідку інтеграційних явищ, а також означення найбільш типових представників переселенців – завдання майбутнього. Між тим, саме визначення еміграції як добровільного та вимушеної переселення (на постійне місце проживання; на певний час з перспективою повернення; на сезон (періодичні заробітки) уже відкриває певну вихідну типологію. І хоча в художньому висвітленні феномен еміграції постає в нетривіальних ракурсах, у ньому також вбачається намагання історіософського розуміння на рівні розвитку сюжету та образної типології, що лише підтверджує неабиякий широкий семантичний потенціал еміграції в її художній репрезентації.